

1. BLOK / Komplexnost řešení násilí na ženách a domácího násilí

// problematika domácího násilí jako systémový problém // genderový rozměr domácího násilí // potřeba provázání sítě služeb

- **Mgr. et Bc. Radan Šafařík**, ředitel odboru Úřadu vlády pro rovnost žen a mužů
- **Bc. Jitka Poláková**, ředitelka organizace proFem - centrum pro oběti domácího a sexuálního násilí
- **Mgr. Iveta Urbánková**, sociální pracovnice organizace Persefona
- **Mgr. Gabriela Skružná**, sociální a krizová pracovnice Diakonie Českobratrské církve evangelické

- K domácímu násilí a násilí na ženách

- o Právo na právní pomoc má každý, kdo se cítí jako oběť.
- o Stoupá zájem o psychologické a sociální služby.
- o Roste počet obětí, které nahlašují násilí.
- o I muži jsou oběti, byť jsou jen špičkou ledovce.
- o Falešná udání jsou, ale jsou to mizivá čísla. Neziskové organizace nemají rozhodovací pravomoc ve vytváření posudků.
- o Vyhledání pomoci v neziskovce k ničemu nezavazuje, může být anonymní, je zdarma.
- o Problematika násilí zahrnuje mnoho dalších dílčích kroků, například zálohované výživné.
- o Úřad vlády plní akční plán pro prevenci domácího násilí, není však plněn v takové míře, jak by bylo potřeba. Úspěšné plnění záleží na mnohých politických mechanismech, které mohou prosazování plánu komplikovat, navíc celý akční plán koordinuje jedna osoba.

- Istanbulská úmluva a její ratifikace

- o Istanbulská úmluva poskytne nezbytný nástroj, jak prosazovat opatření v boji proti násilí. Řada opatření existuje, IÚ však zakotvuje, abychom je skutečně realizovali i v případě změny politické vůle.
- o Po přijetí úmluvy se pak zavedená opatření musí uplatňovat odteď navždy – např. telefonické linky nejsou nikde obsaženy v legislativě, ovšem v Úmluvě ano. A další opatření by se zaváděly.
- o ČR váháním přijmout tuto úmluvu ztrácí na mezinárodním kreditu jakožto stát prosazující lidská práva. Přijetí symbolicky ukazuje náš vztah k lidským právům a domácímu násilí.

- o Úmluva je nastavena komplexně. IÚ spojuje dílčí věci problematiky násilí dohromady. Řada institutů a nástrojů je upravena poměrně dobře, ale právní úprava je příliš roztříštěná a jednotlivé aspekty životní situace se řeší odděleně a bez návaznosti, což pak vede k tomu, že celková situace není řešena uspokojivě.
 - o Můžeme očekávat jednotný přístup k násilí napříč Evropou.
 - o Současný proces trestního řízení nekopíruje potřeby vyrovnávání se s traumatizujícími zážitky. Oběti nemusí snést znalecké zkoumání, neexistují standardy znaleckých posudků. I stabilizované oběti končí na psychiatrii. Agresori mnohdy dále páchají násilí prostřednictvím dětí, oběti jsou tak dále nuceny stýkat se s pachateli. I když se situace zlepšuje, nejsou zaručeny procesní standardy.
- **Nedostatky stávajícího systému a co by pomohlo zlepšit situaci**
- o Chybí ochrana pomáhajících profesí. Ty čelí velkému tlaku na mnoha úrovních.
 - o Je nedostatek specializovaných služeb – chybí terapeutická práce s dětmi, seniory, handicapovanými lidmi, cizinci, či jinak marginalizovanými skupinami.
 - o Nedostatečné financování NNO – docela dobře funguje ta část, která zajišťuje pokrytí sociálních služeb, ovšem to zdaleka nepokrývá celý rozpočet činnosti NNO.
 - o Nemorální chování advokátů u soudů. Na druhé straně se zlepšuje práce policie.
 - o Obrovský problém je dostupnost pomoci pro oběti. Bylo by důležité mít sociální pracovníce/íky na OSPODu se specializací na domácí a sexuální násilí. Akreditované kurzy existují, nicméně nejedná se o systémové řešení.
 - o ČR obecně není příliš klientská, tj. úřady nefungují tak, aby vycházely vstříc oběti. V zahraničí například fungují specializovaná centra, kde si oběť řeší jednotlivé problémy v jednom domě, v němž sídlí OSPOD, Policie, soc. pracovníci, atd.
 - o Pro děti a mladé dospívající není na školách pozice sociálního pedagoga, byť je v Evropě známá a hodně zastoupená. Tato pozice řeší sociální otázku na školách, dokáže zachytit signály, když je mladý člověk obětí domácího násilí či znásilnění.
 - o Na obcích by měli být pracovníci/ice specializovaní na domácí násilí.
 - o Není dostatek specializovaných služeb pro všechny - oběti i pachatele.
 - o Je nezbytné mít proškolené všechny profesní úrovně pomáhajících osob /OSPOD, Policie, soudy, atd./

- o Nutná je větší osvěta, jak genderové násilí přispívá k domácímu a sexuálnímu násilí – tematizovat v rámci prevence ponižování v partnerském vztahu, zlehčování znásilnění aj. Asi 10% mužů přiznalo, že žena, která neposlouchá muže, si zaslouží facku. Muži v roli oběti to mají těžké: společnost na ně vytváří tlak, že nemůže být ze své genderové pozice obětí.
- o Je potřebná změna celospolečenského klimatu: oběti často nejsou schopny identifikovat, co se děje, nevědí, že se jedná o domácí násilí či nevědí, jak závažný problém to je.
- o 8-9 z 10 obětí nenahlásí násilí. Výzkum ukázal, že asi pouze 10% lidí znalo nějakou organizaci pro pomoc obětem domácího násilí. Stát by měl vyslat signál, že domácí násilí je odsouzeníhodné a také by měl ukazovat možnosti pomoci. Naprostá většina obětí zůstává v násilném partnerském vztahu a neví, kam se obrátit. Je nutné směřit společenské nastavení a postavit se za to, že násilí není přípustné v jakékoliv formě.

2. BLOK / Násilí v Životech nejvíce zranitelných skupin Žen a jak jim pomoci

// zkušenosti z praxe // specifika domácího násilí a násilí na ženách s vícečetným znevýhodněním // možnosti a způsoby pomoci

- **Mgr. Lenka Vrbová**, ředitelka organizace Jako doma
- **Mgr. Klára Holíková**, vedoucí právního oddělení Sdružení pro integraci a migraci
- **Magdalena Pavlíčková, DiS**, vedoucí služby Senior telefon organizace Život90
- **Mgr. Martin Šimáček**, Institut pro sociální inkluzi

- Ženy bez domova

- o Ženy bez domova se setkávají s DN 2x častěji jako běžná populace. Dle výzkumu Jako doma se z 50ti žen setkala s násilím 90% a potvrzuje to výzkum i praxe NNO v zahraničí.
- o Pokud chce žena bez domova odejít od svého násilného partnera, tak de facto nemá, kam jít. Organizací poskytující pomoc obětem násilí je v Praze dost, ale dané služby nejsou ženám bez domova dostupné. Ženy bez domova se nachází v komplexní situaci, často žijí s post traumatickým stresem, čelí drogové závislosti atp. Je potřeba s nimi s ohledem na tuto komplexnost pracovat.
- o Pomohlo by, kdyby NNO specializované na DN nebo na systémová opatření viděly i tyto ženy a bojovaly za ně. Je potřeba specializovaných služeb přímo pro tuto skupinu.

- o Queer lidé, zejména mládež, je velmi ohrožená sex businessem a bezdomovectvím. Tito lidé často ztrácejí kontakty s rodinou, nemají zázemí, a jsou tak zranitelnější vůči násilí.
- o Magistrát výhledově nabízí podporu formou krizového bytu, která by se měla týkat žen, které opouští partnera. Musí tam být i následná podpora.
- o V otázce sociálního bydlení se u nás v podpůrných strategiích nemyslí na problematiku DN. V pilotním projektu v Brně se ukázalo, že sociální bydlení má svoje specifika pro rodiny, v nichž probíhá DN.
- o Často se oběti, které jsou drogově závislé, dostávají do nebezpečných situací, a kvůli své drogové závislosti nemají přístup do zařízení kvůli specifickým pravidlům. Ženy bez domova mají často nediodagnostikované psychické onemocnění, musí se k nim přistupovat komplexně. Pro oběti domácího násilí s psychickým onemocněním či drogovou závislostí je důležitá terénní služba.
- o Přínos IÚ je mimo jiné otevřít diskusi o tvorbě nových praxí, a tím zviditelnit či pojmenovat ty nejzranitelnější osoby ve společnosti.

- **Ženy cizinky**

- o Možnosti a ochota cizinek, které čelí domácímu násilí, řešit svou situaci závisí na stupni jejich integrace – často je jednou z velkých bariér jazyk, tzv. pobytová závislost nebo nejasný pobytový status, obava ze ztráty o dítě, nebo sociální izolace. Dále je na vině nízká informovanost (to je úkol NNO i státu): nevědí, na koho se obrátit, jak danou situaci řešit. V neposlední řadě se na sebe „bojí upozornit“, nechťejí informovat úřady a policii a bojí se, že pokud na sebe upozorní, budou vyhoštěny. Dalším specifikem je nepřístupnost k některým sociálním službám skrze omezení zákona o poskytování sociálních služeb.
- o V současné úpravě došlo k posunu, což je dobře. Bylo by potřeba ale ještě jít dále. Ekonomická závislost migrantek představuje velkou brzdu. Zákon by měl odlehčovat obětem domácího násilí a nechťejí po nich prokázání finančního zajištění při prodloužení pobytu. Další specifikum je hlášení adresy, a to i v případě utajeného bydlení.
- o Istanbulská úmluva by pomohla v odsouzení násilí jako takového. Násilí nelze omlouvat na základě některé kultury. Obecné odmítnutí diskriminace, a tedy zajištění stejného přístupu k prevenci a ochraně před násilí bez ohledu na státní příslušnost, by pomohlo ochránit i ženy, které ze systému vypadávají. Pomohla by i přihlížet ke specifickým situacím například u uprchlíků.

- **Seniorky a senioři**

- o Rozlišujeme několik typů násilí a je důležité rozpoznávat jednotlivé druhy – opuštění, systémové násilí např. na úřadech, domácí násilí a týrání aj. V telefonické lince pro seniory je zásadní možnost anonymity. Senioři často volají se zástupnými problémy, než dojdou k tomu, že se mohou svěřit.
- o Násilí páchají především partneři. Objevuje se ale často také mezigenerační násilí (vnuci/vnučky) – příbuzní prodají nemovitost seniorovi střechu nad hlavou, aniž by měl na nemovitost zřízené věcné břemeno.
- o Násilí v institucích se řeší lépe, protože jsou senioři obklopeni lidmi, často se senioři svěří např. kuchařce nebo pošťákovi – to jsou ale lidé, kteří jsou zorientovaní, mohou se ozvat. Jiná – křehčí – skupina jsou např. lidé se stařeckou demencí, kteří se nemohou ozvat.

- **Ženy ze sociálně vyloučených lokalit**

- o Domácí násilí ve vyloučených lokalitách, na skupinách, které jsou na okraji společnosti a společností ostrakizované, je skryté, hůře řešitelné a tím pádem je pácháno častěji.
- o Často je násilí důsledkem frustrace, ve vyloučených lokalitách je dané téma tabu – jedná se o extrémní a násobně vyšší problém. Například pro Romky je to hanba, takže jakákoliv diskuse o problému vystavení násilí je vyloučená. To úzce souvisí i s rolí těchto žen v jejich společenstvích a rodinách.
- o Vyloučené lokality jsou často místem opakované migrace, roztrhaných rodinných a sociálních vazeb. Jedním z hrozivých zjištění je, že ženy jsou vnímány jako ekonomický potenciál – jsou často prodávány a obchodovány. Řešení je složité – služba jí nemůže zajistit bezpečné řešení, vymanit se z daných podmínek, které domácí násilí eskalují (socioekonomická situace), zajistit bydlení, příjem atp.
- o Řešením nejsou jen azylové domy, ale komplexní podpora – adekvátní bydlení, psychologická podpora. Pokud sociální pracovníci nemají dostatečné nástroje a vazby na kompetentní orgány, pak není v jejich možnostech situaci řešit. Jsou nezbytné multidisciplinární týmy, které budou řešit situaci komplexně.

- **Doporučení**

- o Školení, např. pro policii – jak navazovat kontakt s migrantkami, jak rozeznat specifika problematiky u žen migrantek či obecně nejvíce zranitelných osob.
- o Interdisciplinární setkání pro výměnu zkušeností.

- o Každý by se měl zamyslet, zda má ve svých službách marginalizované skupiny klientek a klientů, proč tomu tak je a zda jim něco brání přijímat pomoc.
- o Hledat za problémovým chováním trauma či komplexní trauma (trauma informed care) a být proškolení ohledně toho, jak reagovat na toto chování. Přetočit diskurz, a to tak, že budeme předjímat, že marginalizované osoby jsou vystaveny extrémním traumatům, a proto jsou v nějaké situaci a mají určité chování. Není udržitelné, aby české služby měly tak vysoký práh, že komplexní potřeby těchto osob zákon o sociálních službách nereflektuje
- o Kdokoliv, kdo vidí jakoukoli formu násilí páchané na někom, by měl tuto osobu oslovit a aspoň jí zprostředkovat kontakty na poradny, infolinky apod.
- o Dělat takové kroky, abychom uměli zmapovat potřeby nejzranitelnějších skupin a pak provedli potřebné reformy a např. čerpání veřejných prostředků efektivním způsobem – viz např. situace osob s duševními nemocemi nemohou skončit tak, že zůstanou silně medikováni na lůžku jen proto, že se jejich situace či specifické potřeby nerozeznaly včas.
- o Je nepřijatelné, aby lidi, kteří mají hluboko do kapsy nebo jsou příslušníci nějaké etnické menšiny či sexuální orientace, se potýkali ještě s dalšími znevýhodněními, která často vedou i k mnohem větší situační náchylnosti k DN.

3. BLOK / Současný sociální systém pomoci obětem násilí, jeho úskalí a potřeby pracovníků a pracovníc

- **Zdena Prokopová**, socioterapeutka a statutární zástupkyně ROSA - centrum pro ženy
- **Mgr. Jaroslava Chaloupková**, ředitelka organizace ACORUS
- **Bc. Petra Opočenská**, OSPOD Praha 4
- **por. Mgr. Milan Doležal**, policejní komisař 4. oddělení obecné kriminality Brno

- Policie

- o Policie funguje na bázi krajských ředitelství. Je vybudován systém metodiků, kdy je jeden metodik na odboru pro řešení domácího násilí – měli by umět pomáhat obětem domácího násilí. Dělají školení metodiků a policistů v problematice domácího násilí.
- o Postup při setkání se s DN by měl být následovný: Aby mohl policista žádat vysvětlení, ztotožňuje osoby, dále oddělí násilnou osobu a oběť a pak získávat informace od nich zvlášť. Poté tyto informace vyhodnocuje, ovšem na místě

by neměl řešit, zda byl spáchán přešupek nebo trestný čin. Také by neměl řešit, zda jsou podané informace pravdivé/nepravdivé nebo jednostranné, Jako první věc by měl řešit ochranu ohrožené osoby.

- o Vzdůstá důvěra v policii. Za posledních 5 let (od začátku školení) policie umí pomoci. Lépe. V tuto chvíli zákonodárci nastavili zákony tak, že policie umí a může pomoci. Pokud se bude klient/ka řídit pokyny, tak umí ochránit .
- o Na každém oddělení Policie by měl být člověk, který se věnuje DN, měl by umět doporučit služby, postupy, navázat je na systém pomoci.
- o Případy, kdy dochází k těžkému fyzickému násilí, nejsou tak časté. Častěji se objevuje psychické násilí, u nějž je problém důkazní nouze. zkracuje se doba, po kterou oběti zůstávají v násilném vztahu
- o Ze strany policie je čím dál lepší detekce i psychického násilí. Je pro ně klíčová reflexe toho, že Ženy mohou být oběťmi DN, i když nevypadají na první pohled utrápeně a zkroušeně. Tento proces provází nutná osvěta a medializace. Zvyšují se nároky na policii, jak rozpoznat oběti. Základní znaky pro policii jsou společná domácnost, eskalace násilí, a asymetrie vztahu.

- OSPOD

- o Nemohou řešit vše, co se rodiny týká. Jejich kompetence jsou omezené zákonem. Jejich funkcí jsou: 1) Výkon kolizního opatrovnictví u soudu 2) Práce s rodinami, které jsou vyhodnoceny jako osoby ohrožené (týká se dětí).
- o V případech dětí, které vyrůstají v rodinách DN, je vyhodnoceno jako dítě ohrožené.
- o Nejčastěji se na OSPOD v problematice DN obrací oběti, nebo příbuzní (babičky/sestry), nejmenší skupinu tvoří školy. To je velká škoda, protože školy tak nevyužívají plně množství informací, které mají o dětech.
- o Systém je dobře nastavená, pokud osoba/oběť chce DN řešit. Ale v případech, kdy Žena nedospěla k rozhodnutí odejít, v tu chvíli je to pro OSPOD komplikovaná situace. Snaží se neztratit rodinu ze zřetele, plní individuální plán práce s rodinou a odkazují na služby pomoci obětem DN. Pokud nefunguje pozitivní motivace, je třeba přistoupit k dalším možnostem – podání návrhu k soudu, aby dítě vyrůstalo jinde. To je nejzažší možnost, která není tak často využívána.
- o OSPOD má pravomoc podat Žádost o vykázání násilné osoby z rodiny (v případě, že tuto Žádost nepodá Žena). Tato možnost se téměř nevyužívá.

- Krizová lůžka a azylové domy s utajenou adresou

- o Možnost krizového lůžka je dostupná 24 hod denně. ACORUS má jeden krizový pokoj se 4 lůžky – rodinný pokoj. Je otevřený i pro cizinky nebo Ženy bez domova.

- o U cizinek je limitem jazyková bariéra, takže pokud se klientka nedomluví, pak je pro ní možná jen krizová pomoc, ale v pobytové službě jsou i zahrnuty i komunitní prvky, kde už je nutné se umět domluvit aspoň konverzačně.
- o Není možné zůstat v anonymitě. V legislativě není ukotvena služba pro oběti DN, musí se držet zákona 108. Pro poskytnutí služby musí od klientek získat doklady.
- o Obecně je však velice málo skrytých AD – v Praze jen Rosa a Acorus, v Brně Magdalenium. Pak jsou standardní AD, kterých je málo a jejich adresy nejsou utajené a tudíž nejsou v režimu pro oběti násilí.
- o V akčním plánu je doporučení, aby vznikaly AD, ale závisí to na krajích a financích. Od NNO věnujících se problematice DN existuje expertíza, mohou předat krajům zkušenosti, mají registrovaná školení atp.
- o Zákon o soc. službách neobsahuje standardy pro utajené a skryté AD. To je důležitý bod, který v legislativě potřebujeme. V klasických azylových domech jsou z 90 % klientek oběti DN, nedosáhnou ale na možnost utajeného azylového domu, neboť to neobsahuje zákon.
- o V neutajených AD nemají kamery ani ploty, takže si agresor často na oběti počká. Klasické AD nemohou chránit oběť. Dle statistik je nejnebezpečnější období, kdy oběť odchází ze společné domácnosti, proto je velice důležité myslet na to, že násilí pokračuje i po rozpadu vztahu, resp. opuštění násilného partnera a na to, jak je možné ženám zajistit bezpečí.

- Podpora pracovníků/nic

- o Práce v OSPODu je náročná práce, jsou tam často mladé kolegyně / absolventky. U nich je nutné zajistit školení k problematice DN. V tomto fungují akreditované kurzy, které OSPOD využívá. Klíčová je spolupráce s vedoucí/m oddělení nebo sociálních služeb, jak řešit konkrétní problém. Nezbytné jsou supervize na podporu soc. prac., popř. individuální supervize
- o Neziskové organizace: těžká práce, cesta k rychlému vyhoření. Nutné jsou supervize, intervize, školení, kontinuální vzdělávání, podpora týmu, možnost problematiku sdílet. Důležitá je psychická vyrovnanost, takže pracovníce často pracují ve dvojici, mají následné intervize jednotlivých případů, týmové supervize.
- o Policejní systém bohužel nezná pojem supervizi. Snaží se vzdělávat, spolupracovat se službami a jejich expertízami. Pro policii není důležitý trest (pachatele), ale pomoc obětem. Velmi důležité je pro policii zpětná vazba.